

Житомирський єзуїтський колегіум

У 1724 році в Житомирі був відкритий єзуїтський колегіум з трьома граматичними класами, при якому існувала гуманітарна кафедра *theologiae moralis*, де викладались піїтика та риторика.

У 1773 р. Житомирський єзуїтський колегіум був реорганізований в Житомирську академічну відділову школу з семирічним курсом навчання для Київського й Брацлавського

воєводств Українського навчального округу, де вже були впроваджені гуманістичні студії (*humaniora*) — латинська та польська граматики, тексти класичної поезії, риторика і поетика, промови.

У 1797 р. навчальний заклад набував статусу Житомирської повітової школи, а потім Житомирського повітового училища з восьмирічним курсом навчання, де також викладались класична поезія, риторика та піїтика.

Серед відомих вчених та викладачів гуманістичних дисциплін першого житомирського академічного навчального закладу були знакові імена філологічної думки Правобережжя, серед яких письменник та викладач риторики Себастьян Фабіан Лаховський (1731 — 1794); перекладач сатир і послань Ф. К. Горація, професор риторики у 1765 — 1769 рр. Якуб Іжицький (1736 — після 1787); доктор філософії та теології Ігнацій Войнаровський, який викладав в академічній школі в 1782 — 1788 рр.; професор риторики й права Станіслав Квяткоський, викладач у 1783 — 1784 рр.; професор риторики у 1784 — 1788 роках Даніель Гаєвський; у 1785 — 1792 рр. тут звучало слово професора риторики Антонія Капіци; у 1789 — 1790 рр. професора риторики, перекладача творів Фоми Аквінського, Горація та Ж. Ж. Руссо Яна Рихарського; викладачем латини та польської мови у 1829 — 1832 рр. в Житомирі був Ян Гвалберт Стичинський (1786 — 1845).

У Житомирському повітовому училищі навчались майбутній літератор Ян Дроздовський (1766 — після 1830), письменник та суспільний діяч Густав Олізар (1798 — 1865) та російський письменник Нестор Васильович Кукольник (1809 — 1868).

Джерело: https://zu.edu.ua/filfak_kaf1_i.html

Єзуїтський колегіум. Овруч

Передісторія заснування колегіуму в Овручі пов'язана з ініціативою українського шляхтича Гната-Олександра Єльця.

Вступивши до ордену єзуїтів, він зобов'язався обернути на користь поширення на Поліссі католицизму, зокрема на створення колегіуму зі школами в приналежному

йому містечку Ксаверові. Перші помешкання та костел були дерев'яними, В 1648 році ксаверівська резиденція зачинається. Як виявилось згодом, – назавжди.

Після замирення на Правобережній Україні в зв'язку з руйнацією та обезлюдненням Ксаверова було прийнято рішення про перенесення колишньої ксаверівської оселі єзуїтів до повітового міста Овруча.

Перший єзуїт прибув до Овруча з Острога в 1682 році. До 1685 року були побудовані перші споруди: невеликий костел, помешкання, школа, студентський конв'єт (гуртожиток). Всі вони були дерев'яними. Про їх вигляд немає жодних відомостей. Відомо, що в 1714 році розпочалося будівництво нового дерев'яного костелу, котре завдяки щедрим пожертвам шляхти завершилось досить швидко.

Наступний етап розбудови овруцької оселі єзуїтів був викликаний великою загальноміською пожежею 1720 року. Вогонь знищив майже всі будинки резиденції, хоча сам костел уцілів. Все це зумовило появу рішення житомирського сеймику від 1722 року, згідно якого єзуїтам передавалася друга половина замкової гори. В підсумку з'явилися набагато ліпші архітектурно-просторові можливості для освоєння всієї замкової території.

Однак наступний поштовх до великомасштабного будівництва виник набагато пізніше. Зумовлений він був, як і раніше, великою пожежею, що трапилася 10 січня 1745 року. Цього разу вповністю вигоріли практично всі споруди резиденції разом з костелом. Волею-неволею ректору Феліксу Убишу довелося пристати до задуму спорудження великомасштабного мурованого колегіуму та костелу, позаяк статус колегіуму отримано ще в 1741 році.

Документальні свідчення про авторство овруцького колегіуму відсутні. Однак видається дуже імовірним припущення, що загальна архітектурна ідея цього досить помітного архітектурного ансамблю належить архітектору-єзуїту Павлу Гіжицькому з Крем'янця. Відомо, що в 1740-і роки він розробляв проект колегіуму для Житомира. Позаяк поміж єзуїтськими оселями в Овручі та Житомирі існували дуже тісні взаємини, участь цього непересічного майстра у відбудові погорілої овруцької оселі є дуже вірогідною. На користь цього твердження говорить ще й характерний для творчості Гіжицького нахил досиметричних, чітких пізньо барокових композицій, до використання двобаштових фасадних схем (Житомир, Крем'янець, Самбір, Полонне).

Незаперечним однак є і те, що участь П.Гіжицького пов'язана була лише з початковим етапом. Далі роботи здійснювалися під керівництвом його учня, єзуїта Михайла Сроболевського, котрий прибув до Овруча в 1768 році, був «до механіки та архітектури здатний, надавав послуги в тому zakresі обивателям». З 1770 року він обійняв також посаду ректора Овруцького колегіуму. На момент ліквідації єзуїтського ордену (1773 р.) будівля не була ще повністю закінчена. Завершували її вже монахи-засиліяни, котрим відійшли поезуїтський костел та колегіум «разом з малим музеєм математичним та бібліотекою». Школа та монастир василіян проіснували до 1831 року, коли російська влада ліквідувала їх з відомих причин

Подальша доля цього архітектурного ансамблю типова для багатьох пам'яток католицької архітектури. Після 1831 року одна частина приміщень колегіуму була відведена під повітову в'язницю, інша призначена для міської гауптвахти. Поезуїтський костел було передано православному духовенству і він згодом перетворився на соборну Преображенську церкву. В 1872-77 роках церква зазнала суттєвої перебудови, отримавши п'ять декоративних бань у псевдоросійському стилі. Після спорудження нової в'язниці будинки колегіуму поступово занепали і були розібрані. Довше проіснував колишній костел. Вже в пострадянські роки розпочалося на тому самому місці будівництво нового храму.

П.А.Ричков

Джерело: www.ovruch.info

Єзуїтський колегіум та костел у місті Кременець

Єзуїтський колегіум та костел у місті Кременець однойменного району Тернопільської обл., що знаходиться у центрі міста, був збудований у стилі бароко на кошти князів Вишневецьких для отців-єзуїтів упродовж 1731 – 1743 р. за проектом архітекторів Павла Гижицького і відомого італійського архітектора Паоло Фонтана. Орден Єзуїтів славився своїми навчальними закладами, значна частина яких функціонувала і на наших землях. Найвідомішими колегіумами, поряд із Кременецьким, є також Львівський, Луцький та Хирівський колегіуми.

Єзуїтський колегіум та костел св. Ігнатія Лойоли з келіями належать до найвизначніших пам'яток Кременця, вони домінують у архітектурі міста. Із замкової гори відкривається панорама міста, що захоплює дух, і в самому її центрі перебуває колегіум єзуїтів.

Єзуїтський колегіум функціонував до 1772 р. Після того, як західноукраїнські землі внаслідок першого поділу Польщі увійшли до складу австрійської імперії Габсбургів, у 1773 р. орден єзуїтів було скасовано. Від початку XIX ст. і до 1832 р. у приміщенні був розташований **Кременецький ліцей**, який заснували видатні польські освітні діячі – Гуго Коллонтай і Тадеуш Чацький, тут навчався відомий польський поет Юліуш Словацький. У колегіумі було засновано вищу гімназію, яку згодом перейменували на ліцей, що перетворився на навчальний заклад університетського рівня, своєрідний освітній центр Правобережної України. У зв'язку з цим у Варшаві було придбано особисту бібліотеку польського короля Станіслава Августа Понятовського, деякі екземпляри якої датувалися періодом до 1500 р. Крім того, на пожертви благодійників у гімназії було облаштовано нумізматичний кабінет, колекцію мінералів і навіть астрономічну обсерваторію. У цьому

навчальному приміщенні функціонувала власна метеорологічна станція з мережею метеопунктів.

У 1831 р. учні ліцею взяли участь у Польському повстанні проти Російської імперії, тому через два роки російський цар Микола I наказав ліквідувати цей навчальний заклад. У результаті славетну бібліотеку, а також колекцію картин і скульптур було конфісковано і передано імператорському університетові св. Володимира у м. Києві. У приміщенні ліцею розмістили православну духовну семінарію, яка діяла з 1834 до 1902 р.

У 20-тих роках ХХ ст. місто опинилося під владою Польщі, в результаті – у спорудах знову відкрили Кременецький ліцей, який припинив своє існування восени 1939 р. У 40-их роках минулого століття тут почав діяти Кременецький учительський інститут, який пізніше, вже у 1969 р. реорганізували на педучилище.

Після закінчення Другої світової війни у римо-католицькому храмі розмістили спортзал. На сьогодні у приміщенні костелу функціонує Преображенська православна церква.

З проголошенням незалежності України педучилище реорганізували у коледж, а у 2002 р. на його базі утворили Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут ім. Т. Шевченка. На сьогодні корпуси архітектурного ансамблю є частково відреставрованими і знаходяться у відповідному стані.

Споруди **Колегіуму Єзуїтів (ліцею) у Кременеці** нині поділені між різними установами, а костел використовується релігійною громадою УПЦ КП.

Джерело: <https://drymba.com/uk/1032648-yezuyitskyu-kolehium-monastyr-kremenets-ternopilska>

Єзуїтський колегіум у Львові

Єзуїтський колегіум у Львові був заснований за сприяння великого коронного гетьмана Речі Посполитої Станіслава Жолкевського, збудований у 1623 р. у стилі бароко і знаходиться у межах старої частини міста, неподалік від площі Ринок.

Єзуїти (Товариство Ісуса) є членами католицького ордену, який виник у 1540 р. Діяльність цього ордену полягала у місіонерстві та просвітництві населення. У Львові єзуїти з'явилися у 80-тих роках XVI ст. На початку XVII ст. тут розпочинається будівництво барокового костелу св. Петра і Павла, спорудженням якого керував видатний архітектор-єзуїт італійського походження Джакомо Бріано.

З північної сторони до єзуїтського костелу прилягає будівля колишнього колегіуму єзуїтів, яка споруджувалася разом з храмом, тобто на початку XVII ст. Будівля великих розмірів, триповерхова, з внутрішнім двором. Реконструкція будинку колегіуму відбулася у 1723 р. Відомо, що ще з 1623 р. у м. Львові розпочав функціонувати Єзуїтський колегіум, на базі якого згодом було відкрито школи граматики і поезії, риторики, математики і фізики. Польський король Ян II Казимир у 1661 р. підписав диплом, який надавав Львівському єзуїтському колегіуму титул університету з правом викладання усіх дисциплін та присудження вчених ступенів. У зв'язку з цим у 1661 р. на основі Єзуїтського колегіуму у цій самій будівлі був створений Львівський університет, який з 1773 р. був розміщений у будинку при Краківській вулиці, згодом у будівлі на вул. Грушевського (зараз тут біологічний та геологічний факультети), тепер його головний корпус знаходиться на вул. Університетській і цей навчальний заклад має статус національного університету ім. І. Франка. За даними істориків, саме

Єзуїтський колегіум закінчив український гетьман Богдан Хмельницький, тут також навчався Київський митрополит Петро Могила. У 1771 р. стараннями колегіуму була збудована Львівська астрономічна обсерваторія. Львівський університет належав отцям єзуїтам лише до 1773 р., оскільки цей чернечий орден був заборонений у австрійській імперії Габсбургів. У зв'язку з цим у будинку колегіуму, починаючи від 1773 р. знаходилися різні австрійські адміністративні установи, в тому числі і цивільний трибунал. Згідно з дослідженнями істориків, монахи ордену створили найбільшу в історії усієї церкви мережу колегіумів та академій.

Загалом, ченці ордену єзуїтів створювали бурси для дітей з бідних родин, а у середині XVIII ст. відкрили Львівський колегіум для дітей еліти, в якому значна увага приділялася вивченню іноземних мов, історії, географії та математики. Освіта єзуїтів мала чітко визначений гуманістичний характер, оскільки у класичній латині термін "гуманістичний" означає "доброзичливий" і "вчений", у ті часи визначною особливістю освіченої людини вважалося досконале знання мови і літератури. На території України збереглося ще кілька таких колегіумів, найбільші та найвизначніші із них знаходиться у Кременці та Хирові.

Колегіум єзуїтів нині є навчальним закладом, тут функціонує загальноосвітня школа, де навчаються учні старших класів, він збудований у бароковому стилі I-шої чверті XVII ст. і належить до пам'яток історії та архітектури національного значення. Фасад будівлі у 2014 році був фахово відреставрований за сприяння німецьких фахівців.

Джерело: <https://drymba.com/uk/1039498-yezuyitskyu-kolehium-lviv>